

ЛЮДИНОЦЕНТРИСЬКА ПЕДАГОГІЧНА ОСВІТА: СТРАТЕГІЧНІ ОРІЄНТИРИ, МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ

Педагогіка
ШКОЛИ

УДК 378.6:37]:111.32

Автор розглядає педагогічну освіту в широкому значенні. У статті актуалізовано проблеми якісної професійної готовності вчителів до сучасної педагогічної діяльності. В класичній освіті багато що зазнало змін. Їх наслідком є стан досвіду цілепокладання у сучасних учителів, який характеризується переважно невміннями та ускладненнями як у молодих учителів, так і в досвідчених. Останнє підтверджує висновок про неготовність учителів здійснювати сучасну педагогічну діяльність.

Автор переконаний: останнє стане можливим, якщо здійснювати не просто педагогічну діяльність, а творчу в авторському розумінні; наслідком запровадження якої стануть радикальні зміни щодо статусу вчителя в його педагогічній діяльності – учитель віднині стає самостійним, відповідальним, творчим, компетентним професіоналом.

*Реальний досвід шкіл наочно продемонстрував, яка діяльність учителів, а отже і їх підготовка сьогодні за-
ребувані як суспільством, так і зокрема шкільництвом.*

У статті актуалізується необхідність концептуальної розробки нової педагогічної діяльності, яка дасть змогу українському вчителеві реалізувати всі виклики щодо завдань сучасної шкільної освіти. Окреслено деякі концептуальні зміни нової педагогічної практики в школах країни.

Ключові слова: педагогічна освіта, нова педагогічна діяльність, зміна статусу вчителя, технологія людського розвитку, програмні засади підготовки/навчання вчителів, компетентний професіонал.

УЧИТЕЛЬ ЯК ЛЮДИНА:

чи є шанс в українського вчителя отримати справжню автентичну педагогічну освіту?

Школа визначається рівнем роботи вчителя, його доброчесністю, його любов'ю до дитини.

Василь Кремень

Усі наші концепції, найсучасніші та найкращі, щодо поліпшення і навчального, і виховного процесів, стану самого вчителя, його професійної підготовки, якості освіти, зокрема знань наших учнів, як і багато іншого та важливого, мають певний вплив, можна сказати «працюють», але виключно до дверей класної кімнати, поки вчитель ще не зайшов у клас до своїх учнів. Далі

працюватиме вчитель САМ як уміє, як уважає за потрібне.

Тож, якщо ми насправді хочемо зробити шкільне життя дитини цікавим, щоб вчилася дитина з радістю, її людський інтелектуально-духовний потенціал міцнів, вона була здорова і фізично, і духовно, почувалася щасливою, впевненою у собі людиною, маємо подбати про те, щоб у клас зайшла найкраща Людина – Вчитель! (Див. вріз на С. 102)

Ольга ВИГОВСЬКА

Головний і науковий редактор Всеукраїнського науково-практичного журналу „Директор школи, ліцею, гімназії”, кандидат педагогічних наук, доцент, заслужений працівник освіти України

Директор школи, ліцею, гімназії № 1-3'2016

Щоб наочно уявити образ того вчителя, який сьогодні потрібен Україні, наведу уривок з оповідання А. Платонова «Квітка на землі»¹:

«Хлопчик Афоня настирливо домагався від свого діда відповіді на питання про найголовніше у житті. І от дід Тит повів онука на пасовище. Він зупинився біля голувої квітки, що терпеливо росла із глибокого чистого піску.

– Квітка ця, – сказав він, – жаліслива така, але вона жива, і тіло собі вона створила із мертвого пороку. Отже, вона мертво сипучу землю перетворює у живе тіло і пахне від неї самої чистим духом. От тобі і є найголовніша справа на білому світі, от тобі і є звідкіля все береться. Квітка ця – найсвятіший трудівник, вона із смерті робить життя...

Афоня задумався серед трав і квітів. Він сам, як квітка, теж захотів тепер робити із смерті життя, він думав про те, як народжуються із сухого нудотного піску голубі, червоні, жовті щасливі квіти, що піднімають до неба свої добрі личка і дихають чистим духом у білий світ».

Дід Тит не педагог, а як майстерно педагогізував ситуацію, мов би за Ш. Амонашвілі, та ще й згідно з психологічними законами не надав відповіді відразу і «виростив» у такий спосіб нестерпне бажання все-таки дізнатися про найголовніше в цьому світі. А яке світобачення має, як сам бачить світ та як репрезентує його дитині! Тут ми маємо справу з педагогом-філософом, компетентною, мудрою людиною. І от все сказано, і у дитини народжуються і свої образи, і нові бажання – післядія виховного впливу, як сказали б педагоги. Про таких педагогів йдеться в «Педагогіці добра» І.А. Зязюна. Як правильно зазначав Р. Гамзатов, виховання – поштучна справа, і **саме у такий спосіб і сіються зернини добра в людські серця, які потім виплеснуться в світ добротворенням.**

¹ Коли я цей образ дарувала учасникам Артеківських діалогів під час свого виступу, в залі була **Марія Петрівна Лещенко**, засновниця і директор приватної школи «Чарівний світ» (м. Полтава), із розмови з нею дізналася, що в її школі працює ця перетворююча філософія «*зла в добро*»: цікаво було б хоч на мить відчути себе в такому середовищі.

Заявлене мною підтримають і батьки, якщо говорити сучасною діловою мовою, «замовники освітніх послуг», Василь Сухомлинський та Ян Амос Коменський. І якщо Я.А. Коменський зазначав, що в школі залишитися повинні кращі люди, а В.О. Сухомлинський справедливо наголошував, що «*від того, як пройшло дитинство, хто вів дитину за руку в дитячі роки, що увійшло до його розуму і серця з навколишнього світу, – від цього у вирішальному ступені залежить, якою людиною стане сьогоднішній малюк*», то батьки сформували, зокрема стосовно початкової школи, запит на доброго вчителя, інтелігентну, хорошу Людину. Говорячи при цьому, що навчити дітей вони і самі зможуть. Батькам важливо, як вчитель ставитиметься до дитини, розмовлятиме з нею та оцінюватиме її.

Вочевидь, аналіз запитів батьків проявляє брак доброти в наших школах. Такий висновок стосується не лише вчителів, він є характерним, на жаль, і для дітей.

Дефіцит доброти є першим прецедентом для вищої педагогічної освіти, тоді як її головне завдання – так підготувати майбутніх вчителів, щоб в класи до дітей заходили найкращі **ЛЮДИ!** Такий вчитель, як говорив В.О. Сухомлинський, буде йти в клас до дітей... з тим предметом, з якого він фахівець, а не навпаки, як робить більшість сучасних вчителів.

Прикладів може бути багато, але всі вони нам потрібні лише для того, щоб зрозуміти, що *людноцентриська педагогічна освіта* орієнтована на плекання/виховання саме такого високодуховного вчителя професіонала. І не має значення фахівцем якого предмету він є, бо він, у першу чергу, працює не з учнями, а з дітьми/людьми, він – Педагог-Людина.

Ці та інші факти спричинюють у системі професійної освіти вчителів *потребу нових стратегічних орієнтирів*, один з яких – стратегія «*добротворення*». Що має робити вища освіта та виші для її реалізації? Йти шляхом виховання майбутніх вчителів? Якщо так, то треба, крім іншого, створити такі

внутрішньо-університетські умови, щоб майбутні педагоги проживали в таких умовах певний час. Яка робота за цим стоїть не важко уявити! А щодо результату, чи досягнемо мети, чи встигнемо за 4–5 років виховати Вчителя-Людину? Погодьмося, що вчителя фактично виховують всім суспільством і протягом усього життя. Зрозуміло, що виховання такого вчителя – надскладне завдання, але вирішувати його треба, тож варто починати і не боятися: один зробить 10 кроків вперед, а хтось лише один, але все одно треба йти! Можна вишамобрати й інший варіант вирішення цього завдання: піти шляхом відбору найкращих серед абітурієнтів, які будуть мати достатній інтелектуально-культурно-духовний потенціал, щоб у майбутньому стати вчителем. Якщо діяти в реаліях сьогоденного дня, то ця пропозиція не має під собою підстав: тоді, коли ледь заповнюються бюджетні місця, вести мову про відбір найкращих проблематично. А якщо ми прийматимемо ці рішення в умовах іншої державної освітянської політики (див. віз), на яку давно вже чекає суспільство та якої заслуговують українці, зокрема стосовно педагогічної освіти, то якраз ця пропозиція буде обов'язковою до виконання, і більш того, стане *точкою відліку для нової системи педагогічної освіти*, в якій буде готуватися той Вчитель, на якого давно чекає Країна та її майбутнє – діти України. Очікують своєї реалізації й інші стратегії, серед яких відзначимо лише найпріоритетнішу – *світоглядну*, яка поза увагою як при прийомі у ВНЗ, так і під час навчання у вищій школі, так і під час здійснення вчителем професійної діяльності, оцінки його майстерності.

Фактично, сьогодні маємо констатувати: *у педагогічній освіті є все, крім самого вчителя. Колись педагогіка загубила дитину, а сьогодні педагогічна освіта загубила вчителя.*

Головним своїм завданням автор вважає *повернення вчителя педагогічній освіті. Це стане початком народження справді людиноцентристської педагогічної освіти.*

З'явиться серед складових педагогічної освіти як основна – людиноцентристська складова, *наслідком чого має стати спроможність вчителя здійснювати особистісно орієнтовану освіту для своїх учнів/вихованців.*

Лише за виконання першої умови, за якою педагогічна освіта забезпечує першочергову людиноцентристську підготовку Вчителя-Людини, другою чергою вона зорієнтується/ зорієнтується на реалізацію наступної складової професійної підготовки майбутнього вчителя – підготовку компетентного вчителя-професіонала.

Про це далі у статті (див. С. 104–109).

ПЕДАГОГІЧНА ОСВІТА, яка здатна зацікавити сучасну молодь

Найдешевша педагогічна освіта, а отже неякісна, не зацікавить молодь, вже зорієнтовану на якісну європейську освіту. Першим кроком у вирішенні «кадрової» проблеми може стати *найкраща освіта для українських педагогів* на кшталт тієї, що забезпечувалася Києво-Могилянською академією у ті часи, коли «Європа» заглядала у її вікна. Минула слава – запорука і підстава цієї пропозиції. Звісно, відповідальність за майбутню *найкращу освіту* у першу чергу на державі, її освітянській політиці, зокрема в частині фінансового забезпечення освіти.

Найдешевша сьогодні, а має стати найкращою, блискучою освітою, якість якої буде переконливою для молоді (бо вона стане духовно розвиненою, зразковим носієм-спадкоємцем сутнісної/виняткової української культури, високоосвіченою людиною, підготовці якої позаздрять не лише дипломати тощо). *позбудемося непривабливості для молоді педагогічної освіти.*

Забезпечивши якість педагогічної освіти, не треба буде агітувати вступати до педагогічних ВНЗ, навпаки з'явиться вибір, вчителями українців мають ставати найкращі. Не можемо далі дозволити, щоб наших дітей навчали не найкращі. Це призводить до всіх відомих наслідків. Тож *започатковуємо ініціативи (механізми) розвитку, а не знищення нації.*

Найкраща освіта для українських педагогів дуже скоро заявить про себе, буде престижно її отримати. *Почне створюватися педагогічна еліта країни.*

СТАН ПІДГОТОВКИ СУЧАСНИХ ВЧИТЕЛІВ

Якщо, за даними дослідників, із системи педагогічної освіти виокремити основні причини гальмування реформаційних процесів освітньої галузі, її осучаснення, то найбільше дорікань припадає саме на якість підготовки сучасних учителів. Зазначу деякі з них: **неготовими до роботи** на рівні сучасних вимог **визнають себе 68%** учителів, а **2%** відчують себе „зовсім не готовими”, **65,4%** опитаних вважають недостатньою практичну підготовку, **48,6%** – методичну підготовку, **61,4%** – психолого-педагогічну підготовку. *Молоді вчителі відчують найбільші труднощі в організації індивідуальної роботи, вирішенні конфліктних ситуацій, проведенні виховних заходів, у роботі з батьками. Готовність учителя до нових функцій* навчального процесу в контексті освіти інноваційного особистісно орієнтованого типу, а **це: вміння організувати навчальний процес як педагогічну взаємодію, спрямовану на розвиток особистості, її підготовку до розв'язання завдань життєтворчості, вміння працювати в умовах вибору педагогічної позиції, технології, підручників, змісту, форм навчання тощо – взагалі є проблематичною.**

Такими ж є й готовність учителя до цілісного бачення дитини, готовність забезпечувати системний розвиток школяра в контексті викладання конкретного предмету, системне бачення світу, готовність органічно поєднувати навчальний та виховний процеси. *Щодо здійснення вчителями нових функцій педагогічної діяльності, то зазначені труднощі є спільними як для студентів, так і для досвідчених педагогів.* [10]

Вочевидь, **підготовку сучасних учителів як компетентних професіоналів слід визнати малоєфективною**, бо вона **не забезпечує** майбутніх учителів **головним – готовністю/уміннями компетентнісно здійснювати сутнісну (автентичну) педагогічну діяльність на професійному рівні, бути адекватними вимогам сьогодення**, стати визнаним лідером у плеканні громадян держави, які спроможуться утвердити її на світовому рівні, та й в країні наведуть лад, щоб ми жили серед мудрих людей в шанованій світом державі. *Її наслідком стала й неготовність учителів у якості професіонала здійснювати затребувану українським суспільством педагогічну діяльність.* Останнє складає суть найвагомішого протиріччя між усвідомленням сьогоднішньої місії Українського Вчителя, тож і завдань, які покладаються на нього наявними „дражливими” та доленосними проблемами суспільства, як от розколата нація, з одного боку, а з іншого – неготовністю учителя бути компетентним професіоналом, що унеможливило будь-яку його дію в напрямі здійснення означеної місії, як і взагалі педагогічної діяльності в контексті інноваційної освіти.

Тож одним із завдань нашого дослідження було **з'ясування причин (нездатність учителів чи їх неспроможність, або ненавченість тощо) такої неготовності бути компетентним професіоналом. З'ясувати, що спільного є в підготовці вчителя та здійснюваній ним педагогічній діяльності, що спричинює його некомпетентність і непрофесіоналізм, зокрема під час проведення уроку як основної форми навчально-виховного процесу.**

ВЧИТЕЛІ ЯК „ВИСОКОКВАЛІФІКОВАНІ ФАХІВЦІ”

У всі часи така підготовка вчителів не була поза увагою ні освітянських керівників, ні вчених, ні громадськості. І зараз до вчителів, їхньої діяльності, якості підготовки у ВНЗ та якості їхньої роботи у школах країни прикуті погляди багатьох: з одного боку – держави як до тих, хто плекає громадян країни, з другого – суспільства, бо саме вчителі або здатні, або ні задовольнити зрослі потреби батьків та молоді країни, з іншого – вчені, методи, освітянські керівники, професійні вітчизняні й зарубіжні громади з безліччю пропозицій „ноу-хау”, аби удосконалити чи реформувати сучасну освіту.

Наголошу на тому, що українська освіта постійно перебуває в стані реформаційних змін. Учитель, система його підготовки, ефективність його діяльності та відповідність останньої вимогам часу залишаються в епіцентрі уваги реформаторів.

У статті автор робить спробу проінформувати читачів щодо можливостей виправлення стану з українським вчителством, бо переконаний, що вчитель вже сьогодні може стати таким, на якого сподівається наше суспільство, якого очікують діти України!

Єдина умова цього розкривається словами відомого хірурга, педагога-реформатора Миколи Пирогова: „...обираючи цей

шлях, прийдеться багатьом вихователям спочатку пере-виховувати себе”.

У власному дослідженні розробили технологію забезпечення готовності вчителя до творчої педагогічної діяльності. Тож наш учитель якраз і відповідає усім тим вимогам, які ставляться до нього сьогодні, і яким, на жаль, не відповідає 70% сучасних учителів. Він, майбутній учитель, випускник ВНЗ, не лише знає „як” і „що”, а вміє здійснювати цілісну педагогічну діяльність в цілісному педагогічному навчально-виховному процесі.

У такий спосіб учитель виходить на спіраль власного особистісного зростання, що забезпечить йому вихід на власну вершину, „акме”, бо як сказав Парацельс, „лише вершина людини – це людина”.

Встановлення виключної значущості для збереження й розвитку людського потенціалу країни творчої педагогічної діяльності в запропонованому розумінні дозволяє нам піднести готовність майбутніх учителів до її здійснення на рівень цілі та результату педагогічної освіти, як критеріального показника стану підготовки сучасного вчителя.

Це докорінно змінює стан його особистісної та змістовно-технологічної готовності до реалізації сучасних завдань педагогічної практики, бо *вчитель-творець*, як результат реалізації такої технології, *здає* буде *плекати духовність та інтелект країни; бачити перспективу власного росту*

З ЧОГО ПОЧИНАЄТЬСЯ ВЧИТЕЛЬСЬКА КОМПЕТЕНТНІСТЬ:

чи можливо підготувати такого вчителя

Результатами діагностичного та формуючого експериментів власного дослідження (проведеного автором з кінця 1995 по 2015 рр.) з проблеми підготовки сучасного вчителя, який відповідає всім викликам сьогодення, доведено, що такого вчителя підготувати можливо ще під час навчання майбутнього вчителя у виші, якщо в основу такої підготовки покладемо авторську концепцію творчої педагогічної діяльності [6]. За визначенням автора, *творчою називають педагогічну діяльність, у якій під час її здійснення на правах її цілі та результату та за рахунок її засобів твориться її суб'єкт – учитель*. У зв'язку з неоднозначним тлумаченням поняття творчої педагогічної діяльності, остання думка потребує деяких пояснень.

Слід з'ясувати як пов'язані між собою поняття „учитель-суб'єкт” і „вчитель-компетентний професіонал”. Тож передусім визначимося: хто такий професіонал та ще й компетентний (див. цей вріз). Зазначу, що поняття „вчитель-професіонал” ми використовуємо, щоб підкреслити його дипломовану професійну підготовку, а не аматорство.

У творчій педагогічній діяльності створюються найкращі умови як для учнів, так і вчителів, для задоволення їхніх основних людських потреб у спілкуванні, самопрояві, пізнанні світу, себе в ньому та сенсу життя в цілому. Завдяки здатності вчителів до емпатії виникає можливість створення виключно значущої ситуації для їх самотворення, коли вчитель стає здатним до фіксування сутнісної єдності між людьми, до більш повного розуміння себе як особистості, тобто до глибинного занурення у себе, до вияву себе нового, до пізнання своєї суті. Це явище ми називаємо *віртуальним полілогом*, а саму здатність до *віртуального полілогу* вважаємо показником опанування людиною найефективнішим механізмом самотворення.

Учитель у творчій педагогічній діяльності є не тільки створювачем умов для розвитку своїх вихованців, але й виявляє себе як саморозвиваюча істота, яка реалізує головне право людини бути вільною, свідомою, здатною до будь-яких змін у власній діяльності.

У “Словнику іншомовних слів” [12, С. 470] знаходимо: “професіонал” і “професія” походять від лат. *professio* – фах, але останнє означає рід трудової діяльності, що вимагає певних знань і трудових навичок і є джерелом існування, тоді як перше означає особу, що зробила якість заняття предметом своєї постійної діяльності (на відміну від *аматора*).

Отже, *усі*, хто здобув педагогічну освіту, дістав професію вчителя та працює у закладах освіти (вищих чи середніх) є *професіоналами* – тими, хто професійно, *кваліфіковано* здійснює педагогічну діяльність. “Кваліфікація (від лат. *qualis* – який, якої якості і ...*фікація*) – визначення якості чого-небудь, оцінка чогось; ступінь і вид професійної виучки працівника, наявність у нього знань, умінь, навичок, потрібних для виконання певної роботи; рівень підготовленості, ступінь придатності до якого-небудь виду праці; фах, професія, спеціальність” [11, С. 242; 2, С. 422].

Компетентний: 1. Який має достатні знання в якій-небудь галузі; який з чим-небудь добре обізнаний; тямущий. //Який ґрунтується на знанні; кваліфікований (у 2 знач.). [2, С. 445]

ВЧИТЕЛЬ ТА ЦІЛІ ПД: неоднозначність взаємодії

Готовність до педагогічної діяльності впродовж десятків років залишається незмінною — вчителі так і не навчилися визначати виховні та розвивальні цілі власної професійної діяльності.

Від того, у який спосіб здійснюється цілепокладання, залежить головне — чи буде діяльність педагога справді творчою! *Саме від вибору педагогом способу цілепокладання залежить, стане він творцем чи буде за традицією реалізовувати кимсь обумовлені цілі власної педагогічної діяльності.*

СУТНІСТЬ ЦІЛЕПОКЛАДАННЯ

Цілепокладання є механізмом діяльності.

Для творчої педагогічної діяльності *вихідним положенням для цілепокладання є вимога самостійної розробки вчителем-творцем мети й завдань як навчально-пізнавальної діяльності учнів, так і педагогічної діяльності взагалі, виходячи з особливостей особистісноутворюючого середовища колективу — вихованців класу.*

Ця позиція принципово відрізняється від загальноприйнятої у педагогічній практиці щодо визначення мети й завдань, спрямованих на виконання соціального замовлення на особистість.

Характерною вимогою до розробки мети й завдань творчого навчального процесу є їхня варіативність, бо визначаються вони на основі врахування не лише об'єктивних, а й суб'єктивних факторів, тобто змісту навчання та індивідуальних особливостей учнів.

УМІННЯ ЦІЛЕПОКЛАДАННЯ і готовність вчителя до ПД

Уміння цілепокладати, у першу чергу, забезпечує готовність учителів до педагогічної діяльності (ПД) за ознаками „самостійності”, „свідомості”, „самодостатності”, „творчості” і „майстерності”. Наш учитель якраз і відповідає усім тим вимогам, які ставляться до нього сьогодні, і яким, на жаль, не відповідає 70% сучасних учителів. Він не лише знає „як” і „що”, а вміє здійснювати цілісну педагогічну діяльність в цілісному педагогічному навчально-виховному процесі.

Така діяльність набагато більша, ширша, глибша, вища, ніж та, за яку сьогоднішній учитель отримує платню — проведення уроку — це квінтесенція цієї діяльності і лише один з її етапів. Підготовка вчителя до такої діяльності забирає багато часу, бо розвиток людини, її виховання „поштучна справа”, як образно казав Расул Гамзатов. Те ж саме зазначав ще А.С. Макаренко, а сьогодні й І.А. Зязюн, тож коли йдеться про вчительську дію, вони стверджують, що вона — це мистецтво, навчати якому слід одноосібно, як вчать скрипалю, піаніста.

Що потрібно робити вчителю, який хоче здійснювати творчу педагогічну діяльність?

У свідомості вчителя має відбуватися переорієнтація у поглядах на особистість учня та на себе як на цінність і самоцінність. За цих умов навчально-виховний процес набуває особистісного спрямування. Проте, якщо у кожній класі, де працює вчитель, він не знатиме особистісних проявів кожного учня та того, що для них є впливовим, значущим, — він не зможе реалізувати особистісно орієнтоване навчання.

Як же дізнатися про ці особливості? З публікацій про системно-точкову методику [3, 5, 6] та зі візру на С. 107

й не мати змоги зневіритись у собі, та й у обраній ним діяльності *через виникнення самопочуття хазяїна своєї педагогічної долі, здатного зарадити собі та іншим і жити достойним гідної людини життям.*

ПРІОРИТЕТ У ПІДГОТОВЦІ УЧИТЕЛЯ:

що має ним стати?

Хіба не дивно, що зараз ми мовби напрацьовуємо з чистого аркуша, ніби не захищено з цієї проблематики низки дисертацій — кандидатських і докторських, — які містять, до речі, прогнозовані результати від упродовження пропонуваного пошукувачами інновацій, до того ж кожна дисертація обов'язково має ґрунтовний аналіз стану педагогічної практики, містить безліч рекомендацій як її покращити. Більшість із них зводиться до обґрунтування тези, що майстром педагогічної справи стають лише за умови оволодіння фундаментальною психолого-педагогічною підготовкою. На жаль, *нами не виявлено досліджень, де б пріоритетами у підготовці вчителя було визначено його професійну підготовку, тобто універсальну готовність до здійснення автентичної діяльності педагога, яка надає йому можливість свідомо творити саме ті умови для розвитку кожної дитини, які для останньої є оптимальними.*

Такий висновок стосується і курсів, що введено у програми педагогічних вузів — „Основи педагогічної творчості” та „Основи

педагогічної майстерності”, які не забезпечують майбутніх учителів готовністю до педагогічної діяльності, що підтверджують ті самі ускладнення, про які вже йшлося вище, яких не стає менше: десятками років дослідники виявляють одні й ті ж негаразди, а впровадження наукових доробок не спричиняє суттєвих змін на покращення.

Проведеним нами аналізом програмно-методичного забезпечення професійно-педагогічної підготовки у системі вищої педагогічної освіти встановлено *відсутність жодної навчальної дисципліни, яка б мала на меті підготувати майбутніх педагогів так, щоб* вони одразу після закінчення ВНЗ *були спроможними здійснювати сутнісну педагогічну діяльність*, здатну задовольнити як потреби вихованців, так і українського суспільства в цілому. На жаль, *остання вимога не закріплена ні у стандартах педагогічної освіти, відсутня вона й у концептуальних засадах розвитку педагогічної освіти: вони не мають на меті підготовку вчителя — справжнього професіонала, готового відразу виконувати свої професійні функції в школах, тобто бути компетентним.* Наслідком цього є якраз ті результати, на які й працюють педагогічні ВНЗ: державні екзамени нині, як і раніше, проводяться за формальними критеріями — показниками успішності з окремих дисциплін, а не за інтегрованими показниками успішності підготовки

ЦІЛЕПОКЛАДАННЯ

і системно-точкова методика

Алгоритм діяльності вчителя з особистісно орієнтованої освіти (на основі системно-точкової методики):

- *Оберіть клас, в якому Ви хочете запровадити особистісно-орієнтований підхід.*
 - *Проведіть анкетування учнів класу за системно-точковою методикою.*
 - *Проаналізуйте дані та зафіксуйте їх у таблиці стану чинників особистісного розвитку учнів конкретного класу.*
- Виокремте фактори: „+”; „-”; „0”.*
- *Отримайте точки адресної роботи з вихованцями.*
 - *Дані діагностування покладіть в основу розробки адресного цілепокладання педагогічної діяльності (ПД), з якої розпочнеться адресна ПД, або, як її інакше називають, особистісно орієнтована діяльність (ООД та інші скорочення: ООО, ОЗОН).*

Зверніть увагу: алгоритм є однаковим для уроку, цілепокладання і ПД вчителя!

СУТНІСТЬ СИСТЕМНО-ТОЧКОВОЇ МЕТОДИКИ

Системно-точкова методика (СТМ) - ключ до особистісно-орієнтованої освіти.

СТМ надає вчителю значні переваги, бо вона начисто представляє значущі точки дитячого простору, через які найкоротшим шляхом доходимо до серця кожної дитини.

Ця методика дає вчителю змогу побачити індивідуальність кожного учня (**39 точок для вчительської уваги!**), особливості класного колективу як спільноти, і себе як організатора навчально-виховної роботи, як особи, референтної для дітей. Розуміння цього „трикутника”, вміння виявити його особливості, розглянути їх у комплексі забезпечує вчителю можливість обрати найкращий шлях для розв’язання будь-яких педагогічних завдань навчально-виховного процесу. Саме ці можливості надає вчителю пропонується *діагностично-прогностична системно-точкова методика. СТМ забезпечує вчителя уміннями цілепокладати у своїй діяльності, виходячи з органічного, природного підґрунтя — особливостей дітей і тих колективів, у яких вони зростають.*

Разом із педагогом дитина здійснює сходження до образу людського через здатність здобувати знання у процесі навчання та здатність розвиватися під час сходження до власної висоти.

- *Отак і твориться значуще особистісно-інформаційне розвивальне середовище, лише в якому й можливо здійснювати особистісно орієнтоване навчання й виховання, яке за інших умов переважно декларується.*

НЕВМІННЯ ЦІЛЕПОКЛАДАТИ ТА ТРУДНОЩІ:

передбачені наслідки

Оскільки вчителі не усвідомлюють розвивальні та виховні задачі, вони їх і не розв’язують, традиційно зосереджуючись на навчальних цілях.

Труднощі у цілепокладанні означають, що діяльність учителя залишається нецілеспрямованою, формальною. Це знижує її коефіцієнт корисної дії та *гальмує розвиток самого вчителя.*

Триєдина мета — стала формальною вимогою, а тому є **причиною розпорощення сил педагога**, неінтегрованою його дій, свідченням відсутності спільного фундаменту, стрижня педагогічної діяльності [5, 7, 9].

до педагогічної діяльності, рівень опанування якою кожним випускником і має об'єктивно оцінюватися державними екзаменаційними комісіями.

Тож, як з'ясовано нами та іншими дослідниками, *вчителі не готові до реалізації головного завдання школи – плекати засобами своїх навчальних предметів розвинених особистостей, а сучасна практика вузівської підготовки студентів до педагогічної діяльності є свідченням того, що вона є проблемою теоретичного та практичного характеру.*

ЦІЛЕПОКЛАДАННЯ ЯК ПЛАТФОРМА СТАНОВЛЕННЯ ВЧИТЕЛЯ

Маємо практичні результати. У своїх роботах ми подолали й проблему відчуженості вчителя від власної діяльності та її результатів тим, що ввели нову діяльність вчителя – творчу. Розуміння педагогічної діяльності як творчої, у якій на правах її цілі та результату розвивається її суб'єкт, тобто вчитель, вимагає по-іншому підійти й до проблеми цілепокладання [6; 9].

За накреслених вище умов, учитель, як відповідальний за людський розвиток учнів, не може не бути самостійним, творчим і компетентним. Посудіть самі: щоб здійснити цілепокладання уроку з будь-якого шкільного предмету за авторською методологією й технологією для конкретних учнів конкретного класу, вчителю потрібно бути компетентним в декількох галузях наук, а саме: соціальної психології, дитячій психології, в психології особистості, груп, колективів тощо, щоб адекватно виявити стан усіх факторів, які діють в учнівському колективі та мають як позитивний, так і негативний чи нейтральний впливи на самопочуття кожної дитини, на загальну атмосферу класу. Саме отакий стан класу стає основою для виокремлення (тож і подальшої постановки в якості ін-

тегральної, єдиної, цілісної мети для становлення цілісної людської особистості в умовах навчально-виховного процесу, зокрема уроку) тих умов, про які вчителю у першу чергу й слід подбати, щоб забезпечити оптимальні для даних дітей умови, в яких ці діти набудуть і певних предметних компетентностей, укріплюватимуть себе внутрішнього та розвиватимуться за вертикаллю Душі, до досягнення кожним свого „акме”. Такі вимоги до вчителя, до його професійного цілепокладання формують справжню платформу, на якій від уроку до уроку твориться компетентний професіонал – Учитель, Майстер і Творець, Рационалізатор і Винахідник. У такому сенсі цілепокладання й виступає в ролі платформи становлення вчителя як компетентного професіонала.

СУТЬ АВТОРСЬКОЇ ТЕХНОЛОГІЇ: що заважає, що гарантуємо

На шляху вирішення цього завдання стоїть, з одного боку, *низька професійна підготовка вчителів*, а з іншого – *теоретична нерозробленість основ* цілісного навчально-виховного процесу та засобів цілісного розвитку особистості.

Саме тому були поставлені завдання виявити невикористані резерви уроку для розвитку творчих особистостей його суб'єктів та визначити особливості навчально-виховного процесу як цілісної системи – *так народилася авторська технологія підготовки вчителів до ООО* [4, 6, 7, 8, 9].

У вчителів гарантовано змінюється **позиція з керованого**, не підготовленого до роботи в сучасних умовах підвищеної складності, **на самодостатнього професіонала** своєї справи, педагога-творця, Майстра.

Гарантується якість підготовки сучасного вчителя, якого потребує сьогодні.

Ця технологія 100-відсотково гарантує обумовлений, винятково значущий, новий результат лише за однієї умови — якщо вчитель навчиться користуватися цією авторською технологією.

ЗАМІСТЬ ВИСНОВКУ

Ще раз наголошуємо, що учителя слід підготувати до нової, ефективної, сучасної педагогічної діяльності. Але, на жаль, жоден педагогічний ВНЗ України не готує до реальної педагогічної діяльності, бо пріоритет у цьому визнають за шкільною практикою. За педагогічним ВНЗ залишається підготовка до всього того, що може бути в ній (педагогічної діяльності) застосованим, тож і дають багато різноманітних знань і вмій та сподіваються, що майбутній учитель самостійно впровадить їх у свою діяльність, яка буде ефективною й такою, на яку очікують, з одного боку, ВНЗ, з іншого — роботодавці й користувачі: діти та їхні батьки. Дива поки що не трапилося, сподівання не виправдалися: статистичні дані щодо неготовності вчителів якраве підтвердження цьому (див. вріз на С.104).

Маємо наголосити і на тому, що практична підготовка вчительства в країні нині є НАЙВАЖЛИВІШОЮ ланкою — і в той же час, на жаль, залишається НАЙСЛАБШОЮ в системі підготовки педагогів!!!

ПОВЕРНЕННЯ ВЧИТЕЛЯ ПЕДАГОГІЧНИЙ ОСВІТИ: точка відліку

Ми створили певні можливості й продовжуємо розробки

Шановні Колеги!

Ми розказали про те, чого можна вже сьогодні навчити вчителів. І це справді так: мій власний досвід викладача вищої школи дає мені підстави стверджувати таку можливість. Але я злукавила, коли наголосила, що ця технологія 100-відсотково гарантує результат лише за однієї умови: якщо вчитель навчиться користуватися цією авторською технологією.

Справа в тому, що такий висновок поширюється лише на тих вчителів, яких можемо вважати духовними, мудрими і компетентними людьми.

Тож питання залишається відкритим для подальших дискусій: чи можна навчити цього всіх і чи потрібно це робити, а головне, КОГО, треба вчити, ХТО здатен нею користуватися і КОМУ вона найбільше може прислужитися?

ЩО РАДИКАЛЬНО ЗМІНИТЬ

людську та професійну підготовку вчителів

- Дану технологію можна вважати засобом створення у навчально-виховному процесі благополуччя для дітей-учнів і дорослих-вчителів.
- Учитель нарешті свідомо знає „кого”, „куди” і „як” „вести за собою”, тобто знає та здійснює сутнісну педагогічну діяльність.
- Вчитель-творець як результат реалізації такої технології, здатний плекати духовність та інтелект країни. Він почуватиме себе хазяїном власної педагогічної долі, здатним зарадити собі й іншим.

Тому така технологія є реабілітаційною для кожного вчителя та його вихованців.

- Вирішення зазначеної в цій статті загальноукраїнської державної проблеми якості вчительських кадрів потребує спеціально підготовлених кадрів, установ і структур, на які будуть покладені відповідальні повноваження щодо її вирішення. Тож у найближчій перспективі має запрацювати Національний проект педагогічної освіти!
- У проблемі започаткування нової якісної педагогічної освіти відповідальність за державою. Ми обґрунтували працюючу ідею, яку варто реалізувати. Ми:
- ініціюємо абсолютно протилежне сьогоdnішньому ставленню до вчителя, його новий статус та очікуємо появу відповідального творця власної педагогічної діяльності;
- продемонстрували, як можна працювати сьогодні й не „вигоряти”, а розвиватися, переважно перебувати у стані творчості, а, отже, емоційної піднесеності.

Педагоги для свого суспільства — першопрохідці!

Хотілося б вірити, що серед освітан — достатня кількість професіоналів-патріотів, які здатні створити власну виховну систему, бо її не можна запозичити, тож і спричинити появу освітан — будівничих країни.

Покладено початок позитивним змінам:

- Педагогічна освіта отримала **автентичний пріоритет — людиноцентричність.**
- Відбувається справжнє становлення педагогів, для яких найголовнішим пріоритетом є самі діти — всі загалом і кожен зокрема.

Підготувати сучасного вчителя означає забезпечити людиноцентриську фундаментальну педагогічну освіту!

Якщо не спроможемося підготувати такого вчителя, жодне із завдань не вирішиться!

Немає вчителя, немає школи, немає суспільства, немає держави! Вибір за нами!

Ольга Выговская

Человекоцентрическое педагогическое образование: стратегические ориентиры, методологические принципы

Автор рассматривает педагогическое образование в широком значении. В статье актуализированы проблемы качественной профессиональной готовности учителей к современной педагогической деятельности. В классическом образовании много испытал изменения. Их следствием является состояние опыта целеполагания у современных учителей, который характеризуется преимущественно неумениями и осложнениями как у молодых учителей, так и опытных. Последнее подтверждает вывод о неготовности учителей осуществлять современную педагогическую деятельность.

Автор убежден: если осуществлять не просто педагогическую деятельность, а творческую в авторском понимании, то следствием её введения станут радикальные изменения относительно статуса учителя в его педагогической деятельности — учитель отныне становится самостоятельным, ответственным, творческим, компетентным профессионалом.

Реальный опыт школ наглядно продемонстрировал, какая деятельность учителей, а, следовательно, и их подготовка сегодня востребованные как обществом, так и в частности школьничеством.

В статье актуализируется необходимость концептуальной разработки новой педагогической деятельности, которая позволит украинскому учителю реализовывать все задачи современного школьного образования. Определены некоторые концептуальные изменения новой педагогической практики в школах страны.

Ключевые слова: педагогическое образование, новая педагогическая деятельность, изменение статуса учителя, технология человеческого развития, программные принципы подготовки/обучения учителей, компетентный профессионал.

Olga Vygovska

Human-centric teacher education: strategic objectives, methodological principles

The author considers the pedagogic education in the broad sense. Problems are analyzed in the article concerning high-quality professional readiness of teachers to contemporary pedagogic activity. The classic education has changed in many ways. Consequence of this is a state of purposefulness experience among typical contemporary teachers: mainly, it is characterizes by lack of skill and complications for young teachers as well as for experienced ones. Aforesaid state confirms a conclusion about inexperience of teachers to realize a contemporary pedagogic activity.

The author tries to convince that it can be possible: so, it is necessary to realize not simple pedagogic activity, but creative in an author's conception.

The author is convinced: realization of an author's creative pedagogic activity as a whole will result in drastic changes of a teacher's status through his pedagogical activity: from this time on a teacher becomes an independent, responsible, creative, and competent professional.

The real experience of schools has clearly showed what kind of teachers' activity and their preparation is needed by the society and particularly by schooling affairs.

The need for conceptual development of new pedagogical activity enabling Ukrainian teacher to realize challenges concerning the tasks of today's school is emphasized in the article. Some conceptual changes leading to creating new teaching practice in Ukrainian schools are outlined.

Key Words: pedagogic education, new teaching activity, changing teacher's status, human development technology, program background for teachers training / education, competent professional.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бондар В. І. Дидактика. — К., Либідь, 2005. — 264 с.
2. Великий тлумачний словник сучасної української мови/Уклад. і голов. ред. В.Т. Бусел. — К.; Ірпінь: ВТФ „Перун”, 2001. — 1440 с.
3. Выговська О. І. Авторська концепція людини та особистісно орієнтоване навчання: наукове обґрунтування семантичних змін /О.І.Выговська //Директор школи, ліцею, гімназії. — 2005. — № 5-6. — С. 41-47.
4. Выговська О. І. Особистісно орієнтоване навчання: чому відсутні бажані результати /О.І.Выговська //Директор школи, ліцею, гімназії. — 2015. — № 4-5. — С. 118-125.
5. Выговська О. І. Учительське цілепокладання як платформа становлення компетентного професіонала /О.І.Выговська //Директор школи, ліцею, гімназії. — 2014. — № 5-6. — С. 74-93.
6. Выговская О. И. Творческая педагогическая деятельность в целостном учебно-воспитательном процессе: Дис... канд. пед. наук.: 13.00.01. — К., 1995. — 203 с.
7. Выговська О. І. Технологія, що забезпечує готовність вчителів здійснювати сучасну педагогічну діяльність. /О.І. Выговська //Директор школи, ліцею, гімназії. — 2008. — № 4. — С. 4-24.
8. Выговська О. І. Цілісний розвиток особистості школяра: експериментальне обґрунтування його засобів /О.І. Выговська //Директор школи, ліцею, гімназії. — 2003. — № 3. — С. 34-46.
9. Выговська О. І. Нова педагогічна діяльність: практико-технологічні аспекти. Обґрунтування концептуальних змін /О.І.Выговська //Директор школи, ліцею, гімназії. — 2015. — № 1-3. — С. 151-157.
10. Кремень В. Г. Освіта і наука в Україні — інноваційні аспекти. Стратегія. Реалізація. Результати. — К.: Грамота, 2005. — 448 с.
11. Педагогічний словник / За ред. дійсного члена АПН України Ярмаченка М. Д. — К.: Педагогічна думка, 2001. — 516 с.
12. Словник іншомовних слів. — К.: Наукова думка, 2000. — 680 с.